

IJTIMOIIY-AKADEMIK SHAROITLARNING TALABALARDA AKADEMIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Nuriddinov Qandil Jaloliddinovich

Termiz davlat akademika instituti

Jismoniy madaniyat kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada talabalarda akademik madaniyatni shakllantirish muammosi ko'rib chiqiladi. Pedagog shaxsiyatining rivojlanishining asosiy omili uning professional-akademik madaniyat darajasi deb belgilanadi. Kelajakdagi o'qituvchining akademik madaniyatining tarkibiy qismlari va sifatli xususiyatlari ajratiladi. Mualliflar akademik madaniyatni shakllantirish uchun ijtimoiy-akademik sharoitlarni, jumladan, o'qituvchining qiymatlar tizimi, maqsad qo'yish va akademik faoliyatning vositalari va usullarini belgilaydi. Maqolada shuningdek, akademik madaniyat talabalarda akademik xodimning professional faoliyat va muloqot jarayonida ijodiy o'zini-o'zi amalga oshirish usuli sifatida ta'kidlanadi. Ushbu jarayon jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, shaxsiyatning rivojlanishi, akademik madaniyat, akademik faoliyat.

Hozirgi ta'lim tizimi talabalarda akademik madaniyatni shakllantirishga katta e'tibor bermoqda. Bu, o'qituvchining professional va madaniy tayyorlanishiga bo'lgan talabning ortib borishini anglatadi. Akademik madaniyat esa ta'lim jarayonining har bir bosqichini o'z ichiga oladi, bu jarayonning muvaffaqiyatli o'tishi o'qituvchining nafaqat bilimlarini, balki uning axloqiy, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarining shakllanishini talab qiladi. O'qituvchi faqat bilimdon bo'lishi kerak emas, balki shaxs sifatida ham yuqori madaniyatni ko'rsatishi kerak.

Talabalarda akademik madaniyatni shakllantirishda bir qator ijtimoiy-pedagogik sharoitlar muhim o'rin tutadi. Birinchi navbatda, ta'lim muassasalaridagi ijtimoiy va pedagogik muhit talaba shaxsiyatining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'limning samarali bo'lishi uchun talabalar faqat akademik bilimlarga ega bo'lishi kerak emas, balki ular o'zlarining ijtimoiy mas'uliyatini his etib, jamiyatda qanday rol o'ynashlarini anglashlari zarur. Ijtimoiy-pedagogik sharoitlar, jumladan, ta'lim muassasasidagi jamoaviy ishlar, o'qituvchilarning va talabalar o'rtasidagi muloqotlar, o'quv yurtining madaniy va ijtimoiy faoliyati talabalarda akademik madaniyatni shakllantirish uchun zamin yaratadi.

Ikkinchi shart – bu ta'lim jarayonida o'qituvchilarning roli. O'qituvchilar, nafaqat ilmiy bilimlar berish, balki talabalarga axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni ham o'rgatishlari kerak. O'qituvchining akademik madaniyatga bo'lgan yondashuvi talaba shaxsiyatining shakllanishida juda muhimdir. O'qituvchilar o'zlarini o'rnatuvchi sifatida

ko'rsatib, talabalar bilan samarali muloqot o'rnatishi, ilmiy ishlarni tashkil etishda aniq va izchil usullarni qo'llashlari kerak. Bunday pedagogik yondashuv talabalar uchun ilmiy fan va ta'limning yuqori qadriyatlarini namoyish etishda katta rol o'ynaydi.

Talabalar o'rtasidagi akademik muloqot va hamkorlik – bu akademik madaniyatning yana bir muhim jihati. Ta'lim jarayonida talabalar o'rtasidagi bilim almashinuvi, fikr-mulohazalar va ilmiy izlanishlar orqali, ular nafaqat o'z bilimlarini oshiradilar, balki jamoaviy ishda faol ishtirok etishni o'rganadilar. Jamoaviy faoliyatlar, ilmiy seminarlarda, konferensiyalarda ishtirok etish, talabalarga ijtimoiy mas'uliyatni anglash va o'z ishlarining natijalariga javobgar bo'lishni o'rgatadi. Bunday sharoitda talaba o'zining akademik madaniyatini rivojlantiradi va kelajakdagi professional faoliyatiga tayyorlanadi.

Akademik madaniyatni shakllantirishda pedagogik yondashuvning ahamiyati katta. O'qituvchilar tomonidan talabalarga akademik madaniyatni o'zlashtirishda yuzaga keladigan motivatsiyalarni inobatga olish muhimdir. Talabalar o'z akademik faoliyatlarini, ilmiy va ma'naviy qiyinchiliklarga qarshi kurashishda o'zlarini rivojlantirishni istashlari kerak. Motivatsiya, o'z navbatida, ta'lim muassasasidagi akademik madaniyatni shakllantirishga xizmat qiladigan asosiy omil hisoblanadi. Ta'lim tizimida yuqori motivatsiyaga ega talabalar ilmiy va ma'naviy sohalarda muvaffaqiyatlarga erishadilar.

Akademik madaniyat, nafaqat ilmiy yutuqlarni qo'lga kiritish, balki talabalar o'zining axloqiy qadriyatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Talabalar ta'lim jarayonida axloqiy masalalarni, jamiyatdagi adolat va haqiqatni qadrlashni o'rganadilar. Akademik madaniyatning bu jihati, talabalarni ilmiy va ma'naviy mas'uliyatni his qilishga o'rgatadi. O'zining bilimlarini faqat ilmiy sohalarda qo'llash emas, balki ijtimoiy va madaniy faoliyatlarda ham bu bilimlarni qo'llash talabalar uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Akademik madaniyatni shakllantirish jarayonida talabalar jamiyatga bo'lgan ijtimoiy mas'uliyatini anglashlari zarur. Ta'lim jarayoni, talabalar o'zlarining kasbiy faoliyatlari bilan jamiyatda qanday rol o'ynashlarini tushunishlariga yordam beradi. Shuningdek, jamiyatda mas'uliyatli va faol fuqarolar sifatida yetishib chiqish uchun talabalar o'z ilmiy va ma'naviy bilimlarini jamiyatga xizmat qilishda ishlatishlari kerak. Buning uchun o'qituvchilar talabalarni jamiyatdagi axloqiy qadriyatlarni, adolatni va mehnatsevarlikni qadrlashga o'rgatishlari lozim.

Shunday qilib, talabalarda akademik madaniyatni shakllantirish, faqat ilmiy faoliyat bilan cheklanmaydi. Bu jarayon talabalar shaxsiyatining shakllanishiga, ularning axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatni his etishiga yordam beradi. Akademik madaniyatni shakllantirish uchun ijtimoiy-pedagogik sharoitlar, ta'lim muassasasidagi o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi samarali muloqot va hamkorlik, pedagogik yondashuv, shuningdek, motivatsiya va axloqiy qadriyatlar muhim ahamiyatga ega. Bu omillar talabalarning

nafaqat ilmiy faoliyatlarida, balki jamiyatdagi umumiy faolliklarida ham muvaffaqiyatga erishishlarini ta'minlaydi.

Akademik madaniyatni shakllantirishning asosiy falsafiy tamoyillari sifatida o'qituvchining shaxsiy va professional rivojlanishi ajratiladi. Akademik madaniyatni rivojlantirishda uning asosiy tarkibiy qismlarini tushunish zarur, ularning ichida o'qituvchining axloqiy, ma'naviy, intellektual va ijtimoiy qobiliyatlari muhim o'rin tutadi. Shaxsiyatni rivojlantirish va akademik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchi yuqori darajadagi madaniyatga ega bo'lishi kerak.

Akademik madaniyatning tarkibiy qismlaridan biri professional-akademik faoliyatdir. Bu faoliyat o'qituvchining bilimlarni o'rgatish jarayonida qo'llagan usullari va yondashuvlariga asoslanadi. O'qituvchining akademik madaniyati, shuningdek, uning talaba bilan o'zaro muloqotida va ta'lim jarayonida o'zini qanday tutishiga ham bog'liq. O'qituvchi nafaqat ilmiy, balki shaxsiy madaniyatni ham namoyish qilishi kerak. Shuningdek, akademik madaniyatning muhim tarkibiy qismi o'qituvchining ijtimoiy mas'uliyatini his etishi va jamiyatdagi roli haqida to'g'ri fikrga ega bo'lishidir.

Talabalarda akademik madaniyatni shakllantirish uchun bir qator sharoitlar mavjud. Ulardan biri o'qituvchining qiymatlar tizimi, bu tizim akademik faoliyatda qanday maqsadlar qo'yilishini va ularni qanday amalga oshirishni belgilaydi. Akademik madaniyatni shakllantirishda maqsadlar qo'yish ham muhim rol o'ynaydi. Pedagogning maqsadlari nafaqat ta'limni sifatli o'rgatish, balki jamiyatga foydali, axloqiy va ma'naviy jihatdan rivojlangan shaxslarni tarbiyalashni ham o'z ichiga oladi.

Akademik madaniyat shaxsning professional rivojlanishida ajralmas o'rin tutadi. O'qituvchining madaniyati nafaqat uning bilim va tajribasiga, balki uning individual sifatlariga ham ta'sir qiladi. Shaxsning professional rivojlanishi, asosan, akademik madaniyatni o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lib, bu jarayonda o'qituvchining yuqori axloqiy qadriyatlarni his etishi, o'z ishini sevishi va uning natijalariga javobgar bo'lishi muhimdir.

Akademik madaniyatni shakllantirishda ijodiy yondashuvning ahamiyati katta. Pedagoglar o'zlarining akademik faoliyatlarini muntazam ravishda yangilab turishlari va o'quvchilarga yangi, innovatsion usullarni o'rgatishlari zarur. Bu jarayon o'qituvchining ijodiy salohiyatini oshirishga yordam beradi va shaxsning akademik madaniyatini shakllantiradi. Ijodiy yondashuv akademik madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, bu yondashuv nafaqat o'qituvchining o'zgaruvchan sharoitlarga moslashuvchanligini, balki talabalarga yangiliklarni taqdim etishda ham samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Akademik madaniyat talabalarda o'ziga xos ijodiy jarayon sifatida shakllanadi. O'qituvchining professional rivojlanishi va akademik faoliyatining samarali amalga oshirilishi uning akademik madaniyatining rivojlanishi bilan bog'liqdir. Bu jarayon nafaqat o'qituvchining ilmiy va akademik sifatlarini oshirish, balki shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni ham rivojlantirishga yordam beradi. Akademik madaniyat, o'z navbatida,

jamiyatga foydali, ma'naviy va axloqiy jihatdan mukammal shaxslarni tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Verbitskiy A.A. Ta'limni modernizatsiya qilish // Innovatsion loyihalar. — 2011. — №4. — B. 53-56.
2. Zeer E.F., Zavodchikov D.P. Kompetensiyalarni shakllantirish amaliyoti. — Yekaterinburg, 2011.
3. Isayev I.F. Professional pedagogik madaniyat. — Moskva: Akademiya, 2004.
4. Romantsev G.M. Pedagoglarni kasbiy tayyorlash: umumiy va maxsus fanlar bo'yicha kompetensiyalarni shakllantirish. — Yekaterinburg, 2011.
5. Khodusov A.N. Metodologik madaniyat. — Moskva, 2001.